

Van Haestrechtcollege

OMO Scholengroep De Langstraat

DYSLEXIEPROTOCOL

Dyslexiebeleid op het
Van Haestrechtcollege

Het onderstaande beleid is in belangrijke mate ontleend aan het Protocol Dyslexie Voortgezet Onderwijs (2004).

Inhoud

Inhoud	2
Wat is dyslexie?	3
Criteria voor dyslexie	3
Visie	3
Inbedding in de zorgstructuur	4
Dyslexiebegeleiding en behandeling op drie niveaus:	4
Niveau 1: begeleiding binnen klassenverband	4
Niveau 2: aanvullende begeleiding binnen klassenverband	5
Niveau 3: specifieke didactische hulp buiten klassenverband	5
Wanneer worden extra faciliteiten toegekend?	5
Faciliteiten voor leerlingen met dyslexie	5
Extra faciliteiten m.b.t. het examen	6
Ontwikkelpunten	6
Bijlage 1	7
Dyslexieverklaring	7
Bijlage 2	8
Specifieke maatregelen	8
Bijlage 3	10
Leesondersteuning	10

Wat is dyslexie?

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau.

Dyslexie heeft niet alleen consequenties voor de talen, maar voor alle vakken die een beroep doen op functioneel lezen en schrijven.

Dyslectische leerlingen in het voortgezet onderwijs kunnen problemen hebben met:

- het lezen en/of spellen op woordniveau in het Nederlands en in de moderne vreemde talen;
- het snel en accuraat lezen van teksten bij alle vakken en het begrijpen van deze teksten;
- het snel en accuraat spellen bij functioneel schrijven bij alle vakken;
- het onthouden inprenten/automatiseren van niet-contextuele woorden of woordgroepen.

Dyslexie kan gevolgen hebben voor de werkhouding, werkverzorging en de emotionele ontwikkeling. Dyslexie kan samen met andere stoornissen voorkomen; zoals dyscalculie, NLD, PDD-NOS, ADHD

Criteria voor dyslexie

- het vaardigheidsniveau van lezen op woordniveau en/of spelling ligt significant onder hetgeen wat van de individuele leerling, gegeven diens leeftijd en omstandigheden, gevraagd kan worden.
- dyslexie is een hardnekkig probleem (didactische resistentie); ondanks adequate remediërende instructie en begeleiding in het verleden (primair onderwijs) of gedurende een periode in het voortgezet onderwijs, blijven de problemen in het aanleren en toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau bestaan.

Visie

Leerlingen met dyslexie moet de mogelijkheid geboden worden om, door middel van compenserende en remediërende maatregelen en op een bij hun capaciteiten passend niveau, het VO met goed gevolg te doorlopen.

Op deze manier kan frustratie van talent bij leerlingen voorkomen worden. Frustratie van talent treedt op wanneer:

- de dyslexie de intellectuele of creatieve ontwikkeling van de leerling hindert;
- de leerling door zijn of haar dyslexie op een lagere vorm van onderwijs geplaatst wordt;
- door de dyslexie het zelfvertrouwen van de leerling vermindert.

Inbedding in de zorgstructuur

Dyslexiebeleid staat niet op zichzelf. Het is een onderdeel van de algemene zorgstructuur van de school. Vanuit deze zorgstructuur wordt de begeleiding van dyslectische leerlingen in de dagelijkse praktijk ten uitvoer gebracht.

De zorg is samenhangend en transparant georganiseerd volgens de zorgcyclus: signaleren, diagnosticeren, handelen, evalueren, bijstellen, handelen enz. Binnen de school is aandacht voor specifieke taakgerichte begeleiding.

Alle betrokken docenten worden aan het begin van het schooljaar geïnformeerd, via Magister, over welke leerlingen in hun groepen dyslectisch zijn en over de faciliteiten waar deze leerlingen gebruik van kunnen maken. Van docenten wordt verwacht zich te houden aan de afspraken. Van de leerlingen met dyslexie wordt verwacht dat zij de afspraken zelf bewaken. Zowel de leerling als de mentor, zorgcoördinator en leerlingcoördinatoren kunnen de vakdocenten wijzen op de specifieke rechten van de leerling. De mentor houdt goed in de gaten of de leerling zelf zijn plichten nakomt. De mentor is eerste aanspreekpunt voor leerlingen met dyslexie. Wanneer leerlingen extra didactische hulp nodig hebben, wordt door de mentor een zorgformulier ingevuld dat wordt besproken in het zorgteam. Indien besloten wordt dat didactische hulp inderdaad noodzakelijk lijkt, wordt hierop actie ondernomen. Dit is altijd een kortdurend traject met, indien nodig, een advies voor externe hulp.

Naast de specifieke taakgerichte begeleiding is sprake van een goed pedagogisch-didactisch proces. De school probeert met haar onderwijsaanbod optimaal aan te sluiten bij de behoefte van de (heterogene) leerlingengroep, dus ook bij de behoeften van leerlingen met dyslexie. Ze werkt vanuit een systeem waarin de vakdocenten en de zorgspecialisten gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het uitvoeren van de afspraken binnen de school.

Dyslexiebegeleiding en behandeling op drie niveaus:

Niveau 1: begeleiding binnen klassenverband

Afstemming van het pedagogisch-didactisch handelen op de behoeften van de dyslectische leerlingen. Met andere woorden goed onderwijs voor alle leerlingen.

Dit houdt in:

- effectieve en adequate instructie;
- mogelijkheden tot constructief en activerend leren;
- efficiënt klassenmanagement;
- planmatig handelen bij problemen;
- goed georganiseerde en planmatige leerlingbesprekingen;
- structureel geplande contactmomenten met de leerlingen.

Niveau 2: aanvullende begeleiding binnen klassenverband

Uitvoering van specifiek op de dyslectische leerlingen afgestemde maatregelen in de klas.

Hieronder verstaan we:

- compenserende faciliteiten: een andere wijze van toetsing (bijvoorbeeld mondeling), de inzet van hulpmiddelen zoals de laptop;
- dispenserende faciliteiten: bijvoorbeeld ontheffing voor (onderdelen van) taal
- extra instructie binnen klassenverband, nauw aansluitend bij de vakinhoudelijke leeromgeving.

Niveau 3: specifieke didactische hulp buiten klassenverband

Wanneer klassikale begeleiding onvoldoende blijkt te zijn, kan extra hulp buiten de klas noodzakelijk zijn. De specifieke interventies dienen te worden afgestemd op wat in de klas al wordt aangeboden. Bij ons op school kan deze hulp bestaan uit kortdurende begeleiding.

Wanneer worden extra faciliteiten toegekend?

Leerlingen krijgen extra faciliteiten als:

- zij een officiële dyslexieverklaring hebben;
- bij hen een vermoeden van dyslexie bestaat en onderzoek plaats gaat vinden. In afwachting van het dyslexieonderzoek kunnen door de zorgcoördinator tijdelijk op maat faciliteiten binnen de klas worden verleend.

Faciliteiten voor leerlingen met dyslexie

Standaardfaciliteiten

- Bij leerlingen met dyslexie houdt de docent rekening tijdens het nakijken en bij het beoordelen van het werk (bijvoorbeeld: het voor de helft meetellen van schrijffouten in de onderbouw).
- Leerlingen met dyslexie maken de toetsen gewoon schriftelijk mee. Als, ondanks alle hulp en inzet van de leerling, steeds slechte cijfers gehaald worden, kunnen sommige toetsen mondeling herkanst worden.
- Sommige leerlingen met dyslexie mogen een spellingkaart, een ontleedschema en/of uitspraakkaarten gebruiken tijdens de lessen en tijdens toetsen (alleen SO's). Dit altijd na overleg met de zorgcoördinator.
- Leerlingen met dyslexie hebben recht op extra tijd (25%) bij het maken van proefwerken en overhoring. Wij ondervangen dit door werken aan te bieden van maximaal 60 minuten. De dyslectische leerling kan hierdoor de extra tijd binnen het lesuur (75 minuten) gebruiken.
- Leerlingen met dyslexie hoeven bij toetsen op de computer niet onder tijdsdruk te werken (tijdsbalk uitschakelen of toets uitprinten).

- Leerlingen met dyslexie mogen in overleg aantekeningen van hun klasgenoten kopiëren, als zij het maken van aantekeningen tijdens de les niet bij kunnen houden.
- Leerlingen met dyslexie mogen hun proefwerk in een gesloten envelop meenemen naar de eventuele externe RT'er, zodat dit nabesproken kan worden.
- Alle werken worden aangeboden met een duidelijke lay-out volgens de exameneisen. D.w.z. lettertype Arial 12, regelafstand 1,2, geen cursief gedrukte woorden. Hierdoor komt de A3 vergroting te vervallen.
- Veel leerlingen met dyslexie hebben moeite met een leesbeurt. Tijdens een leesbeurt zijn ze woorden aan het verklanken, zonder te begrijpen wat ze lezen. Dit kost hen veel energie. Het bevestigt hun probleem en werkt zeer demotiverend. Docenten bespreken met de dyslectische leerling in hoeverre ze hier last van hebben en houden hier rekening mee in de les.
- Dyslectische leerlingen die problemen hebben met het lezen van tekst, kunnen voor toetsen gebruik maken van verklanking d.m.v. Claroread. Dit gebeurt altijd in overleg met de zorgcoördinator.

Extra faciliteiten m.b.t. het examen

De aangeboden voorzieningen zijn (zie ook artikel 55 van het examenbesluit):

- auditieve ondersteuning (met geluid);
- ICT-ondersteuning

Voor alle leerlingen met dyslexie geldt dat de faciliteiten waarvan zij gebruik willen of mogen maken afhankelijk zijn van de mate en de vorm van de dyslexie en de resultaten die behaald worden.

Ontwikkelpunten

- Scholing van docenten;
- Jaarlijkse evaluatie en beleidsbijstelling;

Bijlage 1

Dyslexieverklaring

Wat is een dyslexieverklaring?

Een dyslexieverklaring bestaat uit een onderkende diagnose, een verklarende diagnose en een indicerende of handelingsgerichte diagnose.

- Bij de onderkende diagnose wordt nagegaan of de leesproblemen dyslexie genoemd kunnen worden volgens de internationaal afgesproken regels, waarbij de kenmerken objectief vastgesteld kunnen worden.
- Bij de verklarende diagnose wordt aangegeven wat de oorzaken zijn van de dyslexie bij het betreffende kind.
- Bij de indicerende of handelingsgerichte diagnose wordt advies gegeven op basis van de eerste twee diagnoses en een analyse van de bijkomende leer-, gedrags- en ontwikkelingsstoornissen, de beschermende factoren, de onderwijsbelemmeringen die het gevolg zijn van de dyslexie van het kind over de oplossingen die geboden dienen te worden om het onderwijs kunnen volgen. Hierin wordt zo concreet mogelijk aangegeven welke maatregelen, faciliteiten, materialen, begeleidings- en behandelvormen noodzakelijk zijn. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt in:
  - remediëring en dispensaties in het onderwijs;
  - materiële voorzieningen;

Wie mag een dyslexieverklaring afgeven?

Gegeven de inhoud van de verklaring, kan de dyslexieverklaring alleen worden afgegeven door professionals die zijn gekwalificeerd voor het uitvoeren van psychodiagnostisch onderzoek en die beschikken over specialistische kennis op het gebied van leerstoornissen en de onderwijsbelemmeringen die daarmee kunnen samengaan.

Hoe lang is een dyslexieverklaring geldig?

Een dyslexieverklaring is onbeperkt geldig. Omdat omstandigheden in de loop van de tijd kunnen veranderen, kan het gewenst zijn om genoemde voorzieningen opnieuw te bekijken en eventueel aan te passen. Herhalingsonderzoek om dyslexie vast te stellen is dan niet nodig.

Bijlage 2

Specifieke maatregelen

Compenserende faciliteiten

Toekenning van compenserende faciliteiten moet de last, die een leerling ondervindt van zijn lage niveau van technisch lezen en/of spellen, verminderen en zijn zelfredzaamheid binnen en buiten school bevorderen. Vanaf leerjaar 3 worden zoveel mogelijk de compenserende faciliteiten ingezet, die lijken op de faciliteiten bij het eindexamen.

Compenserende maatregelen voor lezen

- teksten die in de klas moeten worden gelezen, laten voorlezen door andere leerlingen of voorlezen door de docent;
- Leerlingen kunnen gebruik maken van het programma Claread tijdens toetsen (na overleg met de zorgcoördinator);
- extra tijd geven voor oefeningen en opdrachten;
- een cassetterecorder of dictafoon laten gebruiken bij uitleg van de leerstof.

Compenserende maatregelen voor schrijven

- kopieën verschaffen van aantekeningen en bordschema's. Dit kan ook een kopie van een medeleerling zijn;
- hulpmiddelen toestaan, zoals:
  - spellinglijsten;
  - regelkaarten;
  - een elektronisch woordenboek;
- fonetische spellingen toestaan.

Compenserende maatregelen voor toetsing

- vragen en opdrachten voor proefwerken en schriftelijke overhoringen niet dicteren of van het bord laten overschrijven;
- Toetsen worden op de het Van Haestrechtcollege gegeven in lettertype Arial met lettergrootte 12 en regelafstand 1,2 aangeboden voor leerlingen met en zonder dyslexie;
- Leerlingen met dyslexie hebben recht op extra tijd (25%) bij het maken van proefwerken en overhoring. Wij ondervangen dit door werken aan te bieden van maximaal 60 minuten. De dyslectische leerling kan hierdoor de extra tijd binnen het lesuur (75 minuten) gebruiken.
- opdrachten voor proefwerken en schriftelijke overhoringen voorlezen (d.m.v. Claread) ;
- naast schriftelijke toetsing ook regelmatig mondelinge toetsing;
- aangepaste toetsing voor spelling Nederlands (geldt niet voor PTA-werk/ examens).

Compenserende maatregelen bij beoordeling

- aangepaste beoordeling voor spelling Nederlands (afspraken binnen de sectie NE, geldt niet voor PTA-werk/ examens);
- aangepaste beoordeling voor moderne vreemde talen (afspraken binnen de secties EN/DU/FA, geldt niet voor PTA-werk/ examens).

Bijlage 3

Leesondersteuning

Bij de volgende onderdelen dient aangemerkt te worden dat deze voor gebruik thuis zijn. Binnen de lessen kunnen wij dit niet aanbieden.

De Daisy-speler

De gesproken boeken (van alle leerboeken) zijn te beluisteren op een speciale, eenvoudig te bedienen Daisy-speler. Daarvan zijn diverse in de handel, van kleine walkmanmodellen tot een speler die tevens als digitale recorder kan worden gebruikt. Het is voor studiedoelinden van belang een exemplaar te kiezen waarmee goed door de tekst kan worden genavigeerd.

Tekst-naar-spraaksoftware

- Readplease (gratis te downloaden vanaf www.readplease.com)
- Clareoread (www.opdidaktsupplies.nl)
- Texthelp (Wordsmith, www.texthelp.com)
- Eurovocs docreader (www.kompagne.nl)
- Kurzweil 3000 (www.kurzweil3000.nl)
- De Uil (www.komfa.nl)
- IntelliTalk (www.intellitools.com)
- Zoomtext (www.synapseadaptive.com)
- Dedicon (www.dedicon.nl)

Informatie over een groot aantal programma's is te vinden op www.lexima.nl.

Sommige van deze tekst-naar-spraakprogramma's bevatten scan-software, maar bij de meeste programma's is het gebruik van aparte scansoftware en -apparatuur noodzakelijk om tekst die niet digitaal beschikbaar is, te digitaliseren (zie voor scansoftware: Omnipage pro 14)

www.scansoft.com/omnipage).

Vertaalsoftware

Om teksten in de moderne vreemde talen te lezen – ook teksten uit schoolboeken –, kan het voor leerlingen met dyslexie noodzakelijk zijn om vertaalsoftware te gebruiken. Deze software vertaalt altijd letterlijk, soms alle woorden uit een zin, soms per woord, als een woordenboek.

Vertaalsoftware kan worden gebruikt in aanvulling op tekst-naar-spraaksoftware in de moderne vreemde taal. De computer leest de tekst dan voor in de vreemde taal en kan daarbij ook nog vertalen waar dat nodig is.

Voorbeelden van vertaalsoftware

- Systranet (www.systranet.com)
- Easy lingo (<http://translationsoftware.aimhi.com>)
- Digitale woordenboeken (www.spectrum.nl , www.edusite.nl)

Schrijfondersteuning via

- tekstverwerker
- spraakherkennings-software Dragon 5 Preferred (www.discount-software.ws).

Leerondersteuning

- methodeafhankelijke software
- methodeonafhankelijke software
- open software

Voorbeelden methodeonafhankelijke software

- Remedioom (www.cps.nl/remedioom). Een programma voor de moderne vreemde talen.6
- Woordkasteel (gratis te downloaden vanaf www.woordkasteel.com). Een programma voor spelling (door spraak ondersteund en deels een open programma, dus leerlingen kunnen er hun eigen moeilijk te spellen woorden in invoeren).
- Programma's van Muiswerk (www.muiswerk.nl)
- www.wrts.nl Een programma voor het leren van woordjes in de moderne vreemde talen.

Voorbeelden van open software

- Overhoor (<http://home.wxs.nl/~efkasoft/overhoor/overhoor.html>)
- Teach2000 (www.teach2000.nl)
- Overhoor jezelf met Charlie (www.overhoor-jezelf-woorden-overhoren-rijtjes-overhoorprogramma.nl)

Veel open software is gratis te downloaden.